

Gülşən Yurik qızı Sadıqova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

5-Cİ SINIF RIYAZİYYAT KURSUNDA HƏNDƏSİ ELEMENTLƏRİN TƏDRİSİ METODİKASI

Гулшан Юрик гызы Садыгова
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ГЕОМЕТРИЧЕСКИХ ЭЛЕМЕНТОВ В 5 КЛАССЕ МАТЕМАТИЧЕСКОГО КУРСА

Gulshan Yurik Sadigova
Azerbaijan State Pedagogical University

METHODOLOGY OF TEACHING GEOMETRIC ELEMENTS IN THE 5TH GRADE MATH COURSE

Xülasə. Məqalə ümumtəhsil məktəblərinin 5-ci sinif riyaziyyat dərslərində tədris olunan həndəsi elementlərin tədrisi ilə bağlı məsələlərin tədqiqinə həsr olunub. Burada ilkin həndəsi anlayışlar olan müstəvi, nöqtə, düz xətt, şüa, parça kimi anlayışların dolaylı tərifləri, təsviri, xassələri göstərilmişdir. Həmçinin konkret yoxluqlar, bucaqların ölçülməsi, üçbucaqların fərqləndirilməsi və adlandırılması, müxtəlif çoxbucaqların qurulması, çevrə, dairə, radius, diametr, vətər, mərkəzi bucaq anlayışlarının təsviri, müstəvi fiqurların dönmə, əksətmə, sürüşmə hərəkətlərinə görə vəziyyətinin müəyyən edilməsi, fəza fiqurlarının təlimi və təsviri, düzbucaqlı prizmanın və kubun səthinin sahəsinin və həcmnin hesablanması geniş şərh olunmuşdur.

Açar sözlər: müstəvi, nöqtə, düz xətt, şüa, bucaq, üçbucaq, çevrə, sahə, həcm

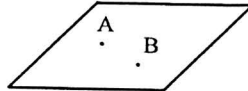
Резюме. Данная статья посвящена изучению геометрических элементов, преподаваемых на курсе математики пятого класса общеобразовательных школ. Вот косвенное определение первых геометрических понятий, таких как плоскость, точка, прямая линия, луч и ткань. Формы, сходные друг с другом, измерение углов, создание и обозначение треугольников, создание различных многоугольников, определение круга, радиуса, диаметра, скорости, угла центра, позиционирования плоских фигур, вращения, скольжения движущихся, образования пространственных форм и описательных прямоугольных призм и площадь поверхности и объем куба были широко интерпретированы.

Ключевые слова: плоскость, точка, прямая, луч, угол, треугольник, круг, площадь, объем

Summary. This article focuses on the study of geometric elements taught in the fifth grade mathematics course of general schools. Here is an indirect definition of the first geometric concepts such as plane, dot, straight line, beam and fabric. Shapes similar to each other, measurement of angles, derivation and designation of triangles, creation of different polygons, definition of circle, radius, diameter, speed, velocity, center angle, positioning of plane shapes, rotation, sliding movements, education of spatial shapes and descriptive, rectangular prisms and the surface area and volume of the cube were broadly interpreted.

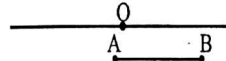
Key words: plane, dot, straight line, beam, angle, triangle, circle, area, volume

Müstəvi hissə şüanın üzü, sakit göldə suyun üzü və s. kimi təsəvvür edilir. Müstəvi sonsuzdur. Müstəvi nöqtələrdən ibarətdir. Şəkildə müstəvi və onun üzərindəki A və B nöqtələri göstərilmişdir.

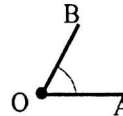

İki nöqtədən yalnız bir düz xətt keçir. Düz xəttin hissəsini tarım dartılmış sim kimi təsəvvür etmək olar. Düz xətt sonsuzdur, nə başlanğıcı, nə də sonu var. Düz xətt müstəvinin iki hissəyə (yarım-müstəviyə) ayırır. Bir nöqtədən sonsuz sayda düz xətt keçirmək olar. Müstəvi üzərində iki müxtəlif düz xətt ya bir nöqtədə kəşişir, ya da kəşişmirlər. Kəşişməyən düz xətlərə paralel düz xətlər deyilir. a düz xətti ilə b düz xəttinin paralelliyi $a \parallel b$ kimi yazılır. Düz xətt üzərində bir nöqtə göstərsək, o həmin düz xətti iki hissəyə - şüaya ayırır. O nöqtəsi şüanın başlanğıcıdır. Düz xəttin iki nöqtəsi arasında qalan hissəsi parça adlanır.

İstənilən iki nöqtəni yalnız bir parça ilə birləşdirmək olar. Parçanın ucları da parçaya aiddir. AB parçasının uzunluğu A və B nöqtələri arasındakı məsafə adlanır. Parçaları uzunluqlarına görə müqayisə etmək olar:

Ortaq başlanğıcı olan iki şüanın əmələ gətirdiyi fiqur bucaq adlanır.

Bu ortaq başlanğıca bucağın təpə nöqtəsi, şüalara isə onun tərəfləri deyilir.

Bucaq, adətən, üç hərflə işarə olunur. Məsələn: $\angle AOB$ (\angle işarəsi "bucaq" sözünü əvəz edir). Bucağı bir hərflə də işarə etmək olar. Bu halda onun yalnız təpə nöqtəsi yazılır: $\angle O$

Düz bucaq 90° - dir.

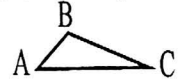
İti bucaq 0° - dan böyük, 90° - dan kiçikdir.

3) Kor bucaq 90° - dan böyük, 180° - dan kiçikdir.

Açıq bucaq 180° - dir.

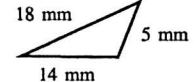
Müstəvi üzərində bir düz xətt üzərində olmayan üç A, B və C nöqtələrini qeyd edib, onları düz xətt parçaları ilə birləşdirək:

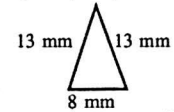
Alınan həndəsi fiqur üçbucaq adlanır. A, B, C nöqtələri üçbucağın təpə nöqtələri, AB, AC, BC parçaları isə tərəfləri adlanır. Bu üçbucaq $\triangle ABC$ kimi işarə olunur və "ABC üçbucağı" kimi oxunur. $\angle ABC$, $\angle ACB$, $\angle BAC$ üçbucağın bucaqlarıdır.

Üçbucaqlar tərəflərinin uzunluğuna görə adlandırılır:

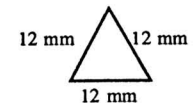
Müxtəlif tərəfli üçbucaq:

Bərabər tərəfli üçbucaq:

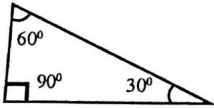

Bərabərtərəfli üçbucaq:

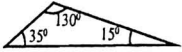

Üçbucaqlar həm də bucaqlarına görə adlandırılır:

Düzbucaqlı üçbucaq

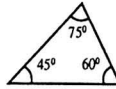

bir düz bucağı var
Korbucaqlı üçbucaq :

İtibucaqlı üçbucaq :

bir kor bucağı var

_ bütün bucaqları iti bucaqdır

Üçbucağın bucaqlarının cəmi 180°-dir.

Problemın aktuallığı: Məktəb təcürbəsi göstərir ki, 5-ci sinif həndəsi elementlərin öyrənilməsi və ölçülməsində şagirdlər müxtəlif çətinliklərlə qarşılaşır. Ona görə də məktəb riyaziyyat kursunda 5-ci sinif həndəsi elementlərin təliminin araşdırılması aktuallıq kəsb edir.

Problemın tətbiqi əhəmiyyəti. Müəllimlərə, təhsilverənlərə şagirdlərin yaradıcı təfəkkürünün inkişafının imkan və yollarına dair metodik tövsiyələr verir .

Ədəbiyyat:

1. Quliyev Ə.A. Həndəsə məsələləri Bakı: Elm, 2010.
2. Qəhrəmanova N., Kərimov M., Hüseynov İ. Ümumtəhsil məktəblərinin 5-ci sinfi üçün dərslik Bakı: Radius, 2015.
3. Əliməmmədov Rəşad Riyaziyyat abituriyentlər üçün dərs vəsaiti. Bakı: Çəşoğlu, 2013.
4. İsmayılov S., Feyzullayev S., Salmanlı S. Abuturiyentlər üçün vəsait I nəşr, Bakı: Şərq Qərb, 2018
5. Qəhrəmanova N., Kərimov M., Hüseynov İ. Ümumtəhsil məktəblərinin 5-ci sinfi üçün metodik vəsait, Bakı: Radius, 2015.

E-mail: gulsenbdu96@gmail.com

Rəyçi: prof. A.S. Adıgözəlov

Redaksiyaya daxil olub: 04.12.2018.